

Zajączkowo_1
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	szamotulski	
Gmina	Pniewy	PN_ZA_001
Miejscowość	Zajączkowo	PN_ZA_001

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	Brak informacji	Miejsce wykonania	Dom informatorki
Czas trwania	Brak informacji	Forma i wielkość	Brak informacji
Przeprowadzający	M.C.	Komentarz	

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
PN_ZA_001	K	50 l.		Była przewodnicząca Koła Gospodyń Wiejskich.

Informacje etnograficzne	
Tematyka	Pozyskane informacje (ew. cytaty)
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	Nie wie. Zajączkowo to wioska poniemiecka, „ <i>chyba z czasów zaborów</i> ”. Większość wyjechała po II WŚ. Pozostał cmentarz poniemiecki.
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstwa)	Zajączkowo dzieli się na „ <i>jedne huby, centrum, parcele, drugie huby, parcele</i> ”, „ <i>teraz jest to określane, że jest to ‘Zajączkowo nad szosą’</i> ”. Zajączkowo nad jeziorem. „ <i>Parcele są za lasem – tam nie ma niczego, tam jest dużo domków wczasowych ludzi, którzy sobie nabywają, agroturystyka nawet tam jest, stadniny.</i> ”
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	„ <i>Droga lipy na górkach – tam coś podobno straszy</i> ”. „ <i>Żabi dołek – tam ponoć się jakieś cuda miały dziać, każdy się bał tego miejsca; tam był nadmiar wody, dużo żab – może z tego ta nazwa</i> ”.
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i głązów narzutowych)	Cztery kasztany – „ <i>ponoć była tam figura, która jest w tej chwili rozebrana, obsadzona kasztanami</i> ” Jaka i co się z nią stało informatorka nie wie.
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.

II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe		
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych		Brak informacji.
Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne		
1.	św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)	Nie obchodzi.
2.	św. Marcina/11 listopada	Piecze rogalę z czarnym makiem.
3.	Adwent	<p>„Adwent jest dla mnie rzeczą ważną (...) czas oczekiwania, rzecz radosna”.</p> <p>„Jestem tak wychowana, że to dla mnie czas spokoju”.</p> <p>W adwencie informatorka piecze na Boże Narodzenie pierniczki, z dodatkiem miodu i przypraw korzennych, które rozdaje rodzinie i znajomym.</p> <p>W tym czasie dzieci chodzą na roraty z lampionami.</p>
4.	św. Mikołaja (Mikołajki)	<p>Symboliczny prezencik od rodziców – jak informatorka była dzieckiem to jakaś czekoladka, pomarańcza (czas biedy – inne czasy).</p> <p>Teraz – od ostatnich pięciu lat – dzieciom się buciki kładzie, muszą wyczyścić, zostawić na noc wyczyszczone i rano znajduje dziecko prezent.</p>
5.	Wigilia	<p>„Okres radości.”</p> <p>Choinkę „żywą” ubierają dzieci. Na stole zostawia jedno wolne nakrycie.</p> <p>Dziadek oraz ojciec informatorki w Wigilie układali pod stołem snop słomy ze źniw przyniesiony, ta tradycja wygasła w latach 70-tych. Informatorka wkłada symboliczne sianko pod obrus. Wigilię spędza w gronie, tylko i wyłącznie, najbliższej rodziny.</p> <p>Kolacja wigilijna rozpoczyna się o 17-ej. Opłatkiem dzieli</p>

		<p>najstasza osoba w rodzinie.</p> <p>Podaje 12 potraw: barszcz z uszkami, zupa rybna z grzankami, zupa owocowa z suszu (na bazie kisielu), karp smażony na maśle, karp po japońsku (w warzywach curry – nowy przepis), ryby na zimno w occie, kapusta z grzybami, makiełki z bułką (sama piecze bułkę z mąki pszennej), makowiec (strucel), sernik oraz piernik przekładany powidłami.</p> <p>Do dzieci przychodzi Gwiazdor, zanim dziecko otrzyma prezent musi zaśpiewać kolędę i obiecać, że będzie grzeczne.</p> <p>Na Pasterkę chodzą tradycyjnie na godzinę 24:00 do kościoła w Psarskim (3 km od ich domu).</p>
6.	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	<p>W pierwszy dzień świąt kiedyś chodzono do bydła z siankiem (dziadek informatorki chodził w wigilię) oraz z kolorowymi opłatkami (czerwonym i zielonym). Teraz ten zwyczaj zanikł. Miało to uchronić bydło oraz dawało szansę na posłyszenie „ludzkiego głosu” zwierzęcia.</p> <p>W drugi dzień świąt jedzą uroczysty, świąteczny obiad składający się z rosółu, ziemniaków i mięsa.</p>
7.	Sylwester/Nowy Rok	<p>W Sylwestra wieczorem chodzi do kościoła podziękować za cały rok. Jest zabawa, toast, fajerwerki – tylko symbolicznie.</p> <p>Żarty sylwestrowe, np.:</p> <p><i>„Na stogu siana sanie takie duże konne ułożone (początek lat 70-tych, może koniec 60-tych), był okres, że jakieś tam bramki zrobiły, mąż opowiadał że z wozów platformę ułożyli. Po latach 80-tych zaniknęło”.</i></p>
8.	Trzech Króli	<p>W Trzech Króli informatorka chodzi na mszę. Wraca do domu z poświęconą kredą i kadzidłem; kredą oznacza drzwi (K+M+B), a kadzidłem okadza dom (do podpalenia kadzidła musi zostać użyty ogień z drzewa, a nie sztuczny).</p>
9.	Kolędnicy	<p>Jak informatorka była dzieckiem to kolędownicy po wsi</p>

		<p>chodzili, przebrani za tura, diabła, jeden z gwiazdą. Ta tradycja zanikła na początku lat 70-tych. Teraz powraca – od 5 lat kolędują dzieci, z szopką, śpiewają kolędy.</p>
10.	MB Gromniczej	<p>Wybiera się do kościoła poświęcić gromnicę. Świecę ustraja białą kokardką i mertą (mirtą). „<i>Jak na Gromniczną ciecie to się zima powlecze</i>”.</p> <p>Gdy jest burza to zapala gromnicę, wstawia w oknie i odmawia nowennę.</p>
11.	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	<p>W tłusty czwartek piecze pączki z powidłami lub marmoladą różaną, przygotowuje syty obiad z mięsem.</p> <p>W karnawale czasem chodzi na zabawy – raz czy dwa, rodzice informatorki nie bawili się tak często.</p>
12.	Topienie Marzanny	W szkole.
13.	Środa Popielcowa	<p>Pości – jeden posiłek do syta, dwa lżejsze.</p> <p>Do lat 80-tych znana była tradycja wieszania uszytych płóciennych woreczków wypełnionych popiołem, tak aby osoba, której się go przyczepiało tego nie zauważyła.</p>
14.	Śródpoście	W Wielki Post utrzymuje post w piątki – posiłki bezmięsne, cały okres postu bez zabaw. Chodzi na gorzkie żale i drogę krzyżową.
15.	Niedziela Palmowa	<p>Od 10 lat kupuje gotowe palmy przy kościele, przygotowane przez „<i>nasza akcję charytatywną</i>”. Wcześniej robiła z rokieciny (gałązki z baziami) z gryczpanem (buczpanem) przewiązane kokardą.</p> <p>Poświęconą palmę trzyma w wazonie, babcia informatorki wkładała palmę za obraz, a jej mama już nie. Popiół ze spalonych palemek wykorzystywany jest podczas Środy Popielcowej do posypywania głów.</p>
16.	Triduum Paschalne	Zachowuje post i chodzi na msze.

17.	Wielkanoc (święcenie koszyczka) /Niedziela Wielkanocna	<p>Do koszyczka wkłada chleb, szynka, kielbasa, baranek z masła z chorągiewką (robi go teściowa informatorki), jajka, małą babeczkę, sól i pieprz. Przykrywa koszyk białą serwetą.</p> <p><i>„Kiedyś tradycja była, że święcona była tutaj u nas w domu. Od lat powojennych, przez lata 50-60-70-80, po 90-tyc się skończyło. Całe Huby schodziły się do nas do domu. To był wielki obowiązek. Przygotowywałam stół, na nim to samo co w koszyku, przychodzili sąsiedzi z koszykami i ustawiali na stole, a ksiądz to święcił”</i> <i>„W centrum wsi przy krzyżu się świeciło, a u nas w domu”</i>. Informatorka nie wie, dlaczego, mówi, że jest to zwyczaj który przejęła po teściowej.</p> <p>Teraz chodzą do krzyża.</p> <p>Śniadanie rozpoczynają około godziny dziewiątej. Zaczynają od modlitwy. Dzieli się chlebem i jajkiem, składają życzenia. Spożywają poświęcone produkty, żurek, białą kielbasę na ciepło. Łupki po pisankach wynoszą z domu na pole – daje to błogosławieństwo polu.</p>
18.	Poniedziałek Wielkanocny	<p>Zjeżdża się rodzina. Typowy obiad niedzielno-święteczny. Dla dzieci uwija się gniazdka ze słomy, siana. Ukrywane w ogrodzie, dzieci szukają. W gniazdkach pochowane słodczyce.</p> <p>Śmigus Dygus - <i>„żeby cały rok człowiek był zdrowy to musi kropelkę dostać”</i>.</p>
19.	Zielone Świątki	<p>Okna ustrajane w tataraku, podwórze musiało być wysprzątane i upieczony placek drożdżowy. <i>„Teraz już nie ma tataraku, ostatnimi czasy już tataraku nie noszę, ja sama zaniedbałam ten zwyczaj, dobrze 20 lat temu.”</i></p>
20.	Boże Ciało	<p>Procesja idzie w Psarskim. Osiem lat temu zmieniły się zasady przygotowania ołtarzy, kiedyś tylko mieszkańcy Psarskich, teraz wszystkie wioski z parafii ustrajają. Łamią brzozę z procesji Bożego Ciała – <i>„żeby kretów nie było”, „ma chronić”</i>.</p>

21.	św. Jana	Brak informacji.
22.	MB Zielnej	Odpust parafialny w Psarskim. Msza odpustowa w kościele, stragany z „mydłem i powidłem”, beczki z ogórkami kiszonymi. Święci się bukiety z różnych rodzajów zbóż, traw, kwiatów z ogrodu. Teraz przygotowuje Caritas. Poświęcony bukiet pozostaje w domu aż uschnie.
23.	MB Siewnej	Niesie się zboże do kościoła w małym woreczku, gdzie jest poświęcone. Dopiero po 8 września można zacząć pierwsze siewy z dodatkiem poświęconego zboża, które chroni.
24.	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień Zaduszny	Msza na cmentarzu, przygotowanie grobów. W dzień zaduszny msza w kościele, a na cmentarzu różaniec. Obowiązkiem jest objechanie wszystkich grobów.
25.	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	Brak informacji.
Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1.	Narodziny i chrzest	Brak informacji.
2.	Ślub i wesele	Informatorka ślub brała w 1982 roku, nie pamięta szczegółów. <i>„Ja nie przykładałam takiej uwagi, jak teraz młode przykładają”</i>
3.	Śmierć i pogrzeb	Dziadkowie umierali w domu, przez trzy dni leżeli w domu, sąsiedzi przychodzili odmawiać różaniec, a potem kondukt pogrzebowy wychodził z domu, dochodziło się do Psarskiego, ksiądz wychodził przed kościół i razem wprowadzano do kościoła zmarłego. Tak było do lat 80-tych.
4.	Inne zjawiska	Na jesieni – w okolicach listopada – darto pierze. Kobiety się zbierały przy wspólnej pracy, „omówiły wszystko”, był duży wór pierza, z lotki się zrywało, trzeba było przesegregować twarde od miękkich, brudne wyrzucić.

		<p>Dużo bałaganu było. Na zakończenie był serwowany poczęstunek – kawa i pączki. „<i>Fajnie, miło było</i>” Ten zwyczaj ustał przed rokiem 2000-ym.</p> <p>Trzepanie maku – na koniec żniw, czyli pod koniec sierpnia. Najpierw należało ręcznie ściąć makówki (bo są delikatne), później należało odciąć „falbankę”, wytrzeć mak do wanienki. Wysypywany mak musiał być wysuszony, oczyszczony. Rodzice informatorki hodowali mak na handel. Zaniknęło przed latami 80-tych, w związku z zakazem uprawy makówek.</p>
Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa		„ <i>Chelmianki, w Orliczku coś jest, ale nie widziałam na żywo</i> ”.
Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy		<p>Pyry z gzikiem.</p> <p>Polewka – zupa na bazie maślanki. Na gotującą się wodę wsypać mąkę pszenną, roztrzeć i dodać maślanki.</p>
III. Tradycje rękodzielnicze		
Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych		<p>W Gnuszynie jest artystka, która zajmuje się rzeźbą. Wyrzeźbiła całą drogę krzyżową do kaplicy w Gnuszynie.</p>
IV. Przejawy religijności tradycyjnej		
1.	Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji, fundatorzy)	Jedna kapliczka Matki Boskiej postawiona po II WŚ, ufundowana przez państwa Kaczmarków. Trzy krzyże – od 30 lat na pewno istnieją, ale informatorka nie zna historii. Figura MB Fatimskiej, postawiona w drugiej połowie lat 90-tych, znajduje się w kaplicy, której fundatorami są państwo Winiaszewscy.
2.	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródła)	Brak informacji.

3.	Święte figury, obrazy, rzeźby	Brak informacji.
4.	Miejsca kultu religijnego	Kapliczki, krzyże itp.
5.	Lokalne tradycje pielgrzymowania	Jeden raz w miesiącu 13-ego od maja do października (w okresie objawień fatimskich) chodzi pielgrzymka fatimska. Ksiądz prowadzi tą pielgrzymkę z Psarskiego do Zajączkowa do kaplicy postawionej przez państwa Winiaszewskich. Śpiewają, odmawiają nowenny, różaniec.
6.	Lokalne odpusty	Brak informacji.

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1.	Dożynki	<p>Parafialne – wieniec ze zboża lub chleb upieczony obłożony zbożem, kosz z płodami rolnymi (chleb i kosz – to zamiast wieńca być może „symbolika wieńca – podziękowanie w darze”). Msza w kościele, wieńce wprowadzane przez proboszcza, święcenie wieńcy, złożenie wieńcy.</p> <p>Gminne – kiedyś dożynki gminne były tylko w Pniewach, od trzech lat jest nowy zwyczaj, że w każdym roku jest w innej wsi. Odbywa się msza polowa, wieńce z całej gminy. Przygotowany jest poczęstunek, są zespoły ludowe, występy, zabawa taneczna, wystawiony sprzęt rolniczy – zabawa.</p>
2.	Dni gminy/wsi	Brak informacji.
3.	Lokalne festyny	<p>Majówka i Święto Pyry.</p> <p>Pierwszy raz około 5-6 lat temu zorganizowano te imprezy. Najpierw majówka, a potem we wrześniu Święto Pyry. Mnóstwo potraw z ziemniaka przygotowanych przez mieszkańców, konkursy – np. obieranie ziemniaków na czas.</p>
4.	Inne (np. organizowane przez szkołę, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	KGW rozwiązało się około 2000/2001 roku, ze względu na brak miejsca na spotkania. Kiedyś panie spotykały się w szkole, a potem szkoła została sprzedana. Wcześniej spotykały się – kursy gotowania, szycia, wyjazdy z okazji Dnia Kobiet, np. do

operetki do Poznania.